

Antti Lappalainen
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Etelärannikon ruovikkorannat ja kalojen lisääntymisalueina

Rannikkoalueilla ruovikkorannat ovat tärkeitä tai lähes ainoita lisääntymisalueita useille rannikon kalalajeille. Ainakin etelärannikolla hauki ja valtaosa särkikaloista – esimerkiksi särki, lahna, pasuri – lisääntyvät käytännössä ruovikkorannoilla. Lisäksi ruovikkorannat ovat tärkeä elinympäristö myös mateen pienpoikasille. Hauki ja made ovat selkeästi arvokaloja, joiden lisääntymismahdollisuuksia ei saisi heikentää. Toisaalta särki, lahna ja pasuri ovat runsastuneet etelärannikolla voimakkaasti parin viimeisen vuosikymmenen aikana, ja tämä kehitys nähdään pääasiassa kielteisenä mm. kalastuksen kannalta ja särkikalojen ekologisten vaikutusten takia. Tärkeimpänä syynä runsastumiseen pidetään rannikkovesien rehevöitymistä. On jopa esitetty, että särkikalojen runsastumisen pysäyttämiseksi ja kantojen kääntämiseksi laskuun olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin. Järvissä toteutettujen tehokalastusten tapaiset toimet eivät liene käytännössä mahdollisia rannikkoalueilla, mutta ainakin periaatteessa voisi olla mahdollista vaikuttaa särkikalojen runsauteen vaikuttamalla niiden lisääntymisolosuhteisiin (joissa tapahtuneet muutokset ovat alunperinkin johtaneet niiden runsastumiseen).

Hauen kutu ja poikasten kuoriutuminen tapahtuvat toukokuussa, ennen uuden ruokokasvuston kehittymistä, myös mateen pienpoikaset esiintyvät ruovikkorannoilla toukokuussa, samoihin aikoihin hauen poikasten kanssa. Eli näiden lajien pienpoikasvaiheet ovat riippuvaisia nimenomaan edellisvuoden ruokokasvustosta. Hauen pienpoikaset viihtyvät erityisesti matalaan veteen kertyneessä, osin irrallisessa edellisvuoden ruovikossa. Myöhemmin poikaset siirtyvät kauemmaksi rannasta ja riippuvuus ruovikoista vähenee.

Särjen, lahnan ja pasurin kutu tapahtuu hieman myöhemmin, ja pienpoikaset löytyvät ruovikkorannoilta touko-kesäkuussa uuden ruokokasvuston seasta. Uusimpien tutkimusten (RKTL/VELMU) perusteella särkikalojen lisääntymisalueet ovat etelärannikolla selkeästi rajoittuneet vain sisälahtien ruovikkorannoille, kun taas hauki käyttää myös välisaariston ruovikkorantoja lisääntymisalueinaan. Särkien lisääntymisalueita rajoittaa suolapitoisuus.

Ruovikoiden hyödyntämisen ja kalojen lisääntyminen

Oletettavasti talviniitto ja ruokojen poistaminen – ainakin rantaviivaan asti tehtynä – vaikuttaa haitallisesti hauen ja mateen lisääntymiseen. Asia olisi suhteellisen yksinkertaista selvittää ja samalla voisi etsiä keinoja mahdollisten haittojen vähentämiseksi.

Ruovikkojen poisto – esimerkiksi loppukesällä toteutettavilla toistetuilla niitoilla – poistaa todennäköisesti ranta-alueen pois hauen ja mateen lisääntymiskäytöstä. Näin ehkä käy myös särkikalaille. Eli erityisesti sisälahdilla (alueella, missä särkikalat lisääntyvät!!) tehtävät ruovikkojen poistot voitaisiin parhaassa tapauksessa nähdä myös tehokkaana

kalavesien hoitokeinona, mikäli pystyttäisiin vaikuttamaan särkikalojen lisääntymistulokseen. Ehkä särkikalojen lisääntymiseen voitaisiin vaikuttaa myös jonkinlaisilla täsmällisemmälläkin toimenpiteillä ruovikon ulkoreunassa touko-kesäkuun vaihteen paikkeilla. Asiaa voisi kokeilemalla selvittää. Tähän aiheeseen liittyen RKTL:ssä tehdään tällä hetkellä särkien lisääntymisalueiden kartoitusta etelä- ja lounaisrannikolla, kartoitustyö liittyy VELMU-ohjelmaan. Tarkoitus on jatkossa selvittää myös kahden muun ei-tavoitellun tai haitalliseksi katsotun lajin eli pasurin ja lahnan lisääntymisalueita ja niihin liittyviä ympäristövaatimuksia.

Ruovikoiden muuttaminen veteen asti ulottuviksi rantaniityiksi, esimerkiksi laiduntamisen avulla, olisi tavallaan paluuta menneeseen aikaan ja saattaisi olla myös kalojen lisääntymisen kannalta myönteinen muutos. Ruovikoiden poiston jälkeen todennäköisesti myös vesirajassa ja sen alapuolella oleva vesikasvillisuus monipuolistuu, mikä saattaisi tarjota uusia tai parempia lisääntymismahdollisuuksia myös monipuolisemmalle kalastolle, esimerkiksi ahvenelle. Muutos ei varmasti tapahdu kokonaan yhden vuoden aikana. Mahdollisesti vesikasvillisuuteen liittyviä töitä asiasta onkin jo tehty.